

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Український державний університет
науки і технологій**

Кафедра «Економіки та
підприємництва ім. Т. Г. Беня»

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА

Навчально-методичні рекомендації
до вивчення вибіркової дисципліни загального каталогу
(магістерський рівень)

Електронне видання

ДНІПРО
2024

Упорядники:
Т. Б. Ігнашкіна

Електронне видання

Схвалено на засіданні кафедри економіки та підприємництва ім. Т. Г. Беня
Протокол № 5 від 30.10.2024

Б 59 Бізнес-діагностика : навчально-методичні рекомендації до вивчення вибіркової дисципліни загального каталогу (магістерський рівень) / упоряд. Т. Б. Ігнашкіна ; Укр. держ. ун-т науки і технологій. – Електрон. вид. – Дніпро : УДУНТ, 2024. – 38 с.

Навчально-методичні рекомендації призначені для використання здобувачами денної і заочної форми навчання під час самостійного опрацювання теоретичного матеріалу і виконання розрахунково-практичного індивідуального завдання з дисципліни «Бізнес-діагностика», яка входить до загального каталогу вибірових дисциплін.

Навчально-методичні рекомендації містять перелік питань програми навчальної дисципліни, методичні рекомендації до їх вивчення, вихідні дані і методичні вказівки до виконання індивідуального завдання, а також вимоги до оформлення роботи та критерії їх оцінювання.

Іл. 1. Табл. 6. Бібліогр.: 11 назв.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....	5
2. ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ	6
3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	21
3.1. Сутність індивідуального завдання.....	21
3.1.1. Умови завдання та вихідні дані.....	21
3.1.2. Методичні рекомендації до виконання завдання.....	22
3.1.3. Вимоги до змісту завдання.....	27
3.2. Загальні вимоги до оформлення роботи.....	27
3.3. Захист роботи та критерії оцінювання.....	28
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	29
ДОДАТКИ.....	30

ВСТУП

Сучасні умови господарювання, особливістю яких є нестабільність ринкового середовища, високий рівень конкуренції, обмеженість економічних ресурсів та необхідність ефективного їх використання, вимагають застосування таких методів діагностики, які дозволяють б керівництву підприємства приймати своєчасні управлінські рішення. Базою, що дозволяє обґрунтовувати ці рішення, є бізнес-діагностика.

Дисципліну «Бізнес-діагностика» включено до загальноуніверситетського каталогу вибіркових дисциплін для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів умінь та навичок використання методологічного апарату бізнес-діагностування для оцінки стану підприємства в ринковому середовищі, розробки заходів, спрямованих на поліпшення цього стану.

Дисципліна «Бізнес-діагностика» включає теоретичний матеріал, який викладено у 8 темах, об'єднаних у чотири змістовних розділи: 1) Теоретичні та методичні засади економічного діагностування. Діагностика середовища підприємства; 2) Діагностика продукції та виробничих ресурсів бізнес-підприємства; 3) Діагностика конкурентоспроможності, вартості та потенціалу підприємства; 4) Фінансова та стратегічна діагностика.

Окрім засвоєння теоретичного курсу в обсязі навчальної програми, значна увага приділяється практичній підготовці. Для студентів заочної форми навчання передбачено виконання розрахунково-аналітичного індивідуального завдання.

Навчальна дисципліна передбачає набуття таких компетентностей:

- критичне осмислення теоретичних засад проведення економічної діагностики бізнес-об'єкта;
- здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для здійснення економічного діагностування бізнес-об'єкта.

У результаті вивчення дисципліни здобувач студент набуває таких очікуваних результатів навчання (ОРН):

ОРН1. Класифікувати методи бізнес-діагностики з визначенням їх сутності та призначення, ілюструвати їх використання на практиці. Проводити аналіз ділового середовища бізнес-об'єкта.

ОРН2. Здійснювати аналіз виробництва, реалізації продукції та використання виробничих ресурсів.

ОРН3. Оцінювати та діагностувати конкурентоспроможність підприємства та його продукції, потенціал і ринкову вартість бізнесу.

ОРН4. Проводити діагностику фінансових результатів діяльності підприємства. Застосовувати з метою діагностики діяльності підприємства елементи стратегічного аналізу.

1. РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Загальний обсяг дисципліни «Бізнес-діагностика» – 120 годин, які розподілені між видами занять для студентів очної і заочної форм навчання наступним чином (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Розподіл навчальних годин з дисципліни за видами навчального навантаження

Курс	Семестр	Усього годин	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Самост. робота	Підсумк. контроль
Форма навчання денна							
I	2	120	16	-	16	88	Диф. залік
Форма навчання заочна							
1	2	120	8	-	8	104	Диф. залік

Для успішного формування компетентностей та результатів навчання з дисципліни «Бізнес-діагностика» здобувач має:

- прослухати лекції, виконати практичні роботи;
- самостійно опрацювати розділи програми, які не викладаються на лекціях, відповідно до робочої програми дисципліни (див. розд. 2 цього навчального матеріалу), за потреби консультуючись з викладачем;
- виконати індивідуальне завдання (згідно з розд. 3 цього методичного матеріалу);
- підготуватися до підсумкового контролю та скласти його.

Самостійне вивчення кожної теми рекомендується проводити в наступній послідовності:

- 1) ознайомлення зі змістом теми згідно з програмою;
- 2) вивчення рекомендованих літературних джерел за наданим переліком;
- 3) складання конспекту за матеріалом, що вивчається;
- 4) виконання індивідуального завдання.

Індивідуальні завдання повинні бути виконані та оформлені у відповідності з встановленими правилами УДУНТ.

2. ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ

Розподіл навчальних годин з дисципліни «Бізнес-діагностика» для студентів заочної форми навчання за темами та видами занять наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Розподіл навчальних годин за темами та видами занять

№	Тема	Кількість годин*					
		лекції	практичні заняття	самостійна робота**		усього	
				ДФН	ЗФН	ДФН	ЗФН
1	Сутність, принципи та види бізнес-діагностики	2/1	2/1	11	26	15	30
2	Методичні засади економічного діагностування	2/1	2/1	11		15	
3	Діагностика виробництва і реалізації продукції	2/1	2/1	11	26	15	30
4	Діагностика ресурсного забезпечення підприємства	2/1	2/1	11		15	
5	Діагностика конкурентоспроможності підприємства та його продукції	2/1	2/1	5	26	9	30
6	Діагностика вартості та виробничого потенціалу підприємства	2/1	2/1	17		21	
7	Діагностика фінансового стану та фінансових результатів підприємства	2/1	2/1	5	26	9	30
8	Діагностичні аспекти стратегічного менеджменту	2/1	2/1	17		21	
	Усього	16/8	16/8	88/104	104	120	120

*Чисельник – денна форма навчання (ДФН), знаменник – заочна форма навчання (ЗФН).

**За заочною формою навчання робочою програмою дисципліни згідно з діючим «Положенням про робочу програму навчальної дисципліни Українського державного університету науки і технологій» не передбачено розподіл часу на самостійне опрацювання навчального матеріалу за окремими темами.

Зазначена кількість годин включає час як на аудиторну, так і на самостійну роботу. Нижче надано робочу програму та методичні вказівки до вивчення окремих тем дисципліни.

Тема 1. Сутність, принципи та види бізнес-діагностики [1-3]

Питання навчальної програми

Поняття та особливості бізнес-діагностики. Предмет, об'єкт, мета та завдання бізнес-діагностики. Зв'язок бізнес-діагностики з іншими дисциплінами. Принципи бізнес-діагностики. Види бізнес-діагностики. Діагностика середовища підприємства.

Методичні рекомендації

Розглядаючи сутність бізнес-діагностики та її зміст, слід звернути увагу на те, що зміни умов господарювання підприємств наповнили й економічну роботу новим змістом, зокрема, аналітична функція набула ознак економічного діагностування. Це означає, що окрім традиційних функцій економічного аналізу, пов'язаних переважно з аналізом різних сторін внутрішньої діяльності підприємства, аналітику необхідно визначати, наприклад, стратегічні позиції підприємства на ринку, оцінити конкурентоспроможність підприємства та його продукції, стан економічної безпеки тощо.

Звернувшись до походження терміну «діагностика», необхідно з'ясувати первинне його розуміння, а також надати визначення власне поняттю «бізнес-діагностика».

У межах даної теми потрібно назвати об'єкт і суб'єкт економічного діагностування, розкрити сутність основних його принципів (інтеграція у загальну систему аналізу, науковий характер, комплексність, системність тощо), розуміти логічну послідовність проведення діагностики.

Важливим питанням теми є розгляд видів бізнес-діагностики, які класифікуються за різними групувальними ознаками, розуміючи при цьому, що єдиної класифікації на сьогодні не існує.

Для більш осмисленого вивчення подальшого матеріалу дисципліни в першій темі доцільно звернути увагу на структуру дисципліни, зв'язок її з іншими соціально-економічними дисциплінами.

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає сутність бізнес-діагностики? Яким є її функціональне призначення?
2. Що є предметом і об'єктом бізнес-діагностики? Який комплекс завдань має вирішувати бізнес-діагностика як навчальна дисципліна?
3. Чим відрізняється бізнес-діагностика від економічного аналізу?
4. Яким є загальний порядок проведення економічного діагностування?
5. Назвіть основні принципи бізнес-діагностики.
6. Надайте загальну характеристику видів бізнес-діагностики.

7. З якими іншими навчальними дисциплінами пов'язана бізнес-діагностика?

Тема 2. Методичні засади економічного діагностування [4]

Питання навчальної програми

Методологічна основа бізнес-діагностики. Особливості використання прийому порівняння в економічних дослідженнях. Евристичні прийоми бізнес-діагностики. Балансовий спосіб. Прийоми елімінування в бізнес-діагностиці.

Методичні рекомендації

Для розкриття змісту цієї теми перш за все потрібно засвоїти базові методологічні положення економічного діагностування, а саме, визначитися власне із сутністю цього поняття, його змістовним наповненням (використання системи показників, встановлення взаємозв'язків між ними, аналіз причин їх зміни), ознайомитися з класифікацією методів (способів, прийомів) бізнес-діагностики. Розглядаючи класифікацію, слід виділити такі групи: якісні (інакше абстрактно-логічні), кількісні (у тому числі, описові та аналітичні) методи аналізу. Здобувач повинен навести приклади конкретних способів, що відносяться до тієї чи іншої групи.

Продовжуючи вивчення цього питання, слід розкрити сутність кожного способу, що входить до окремих груп. При цьому необхідно враховувати, що ступінь деталізації для різних груп може бути різною. Такі якісні методи, як індукція, дедукція, аналіз, синтез є загальновідомими і використовуються в будь-якій науці чи дисципліні. Тому достатньо навести загальні їх визначення. До описових методів відносять переважно методи статистичного аналізу (середні, відносні величини, групування тощо), які детально вивчаються у відповідній дисципліні. Низка аналітичних методів, що передбачають використання прийомів стохастичного факторного аналізу (наприклад, кореляційно-регресійного, дисперсійного) та прийомів оптимізації (наприклад, лінійного програмування) теж більш детально вивчаються в інших дисциплінах. Особливу ж увагу рекомендується приділити розгляду і опануванню прийомів детермінованого факторного аналізу (ланцюгові підстановки, способи абсолютних та відносних різниць, індексний, пропорційного ділення, часткової участі, інтегральний, балансовий). У контексті цього питання здобувач повинен розрізняти типи детермінованих факторних моделей (адитивні, мультиплікативні, кратні, комбіновані).

Запитання для самоперевірки

1. Що розуміють під методом економічного діагностування?

2. У чому полягає сутність абстрактно-логічних прийомів аналізу?
3. Які основні абстрактно-логічні прийоми використовуються в бізнес-діагностиці?
4. У чому полягає сутність прийому порівняння? Яких вимог потрібно додержуватися за його використання?
5. Розкрийте сутність евристичних прийомів аналізу? Які сфери їх використання?
6. Надайте узагальнену характеристику статистичним методам аналізу.
7. Поясніть, що таке елімінування та перелічіть основні прийоми, які засновані на використанні цього принципу.
8. Розкрийте сутність методу ланцюгових підстановок.
9. Яка техніка використання способу абсолютних різниць?

Тема 3. Діагностика виробництва і реалізації продукції [4-6]

Питання навчальної програми

Комплексний аналіз виробництва продукції: динаміка, структура, ступінь виконання планових завдань, асортимент і якість продукції, ритмічність роботи підприємства тощо. Комплексний аналіз обсягів продажу продукції: динаміка, структура, ринки збуту, цінова політика підприємства тощо.

Методичні рекомендації

Вивчення теми, як в частині аналізу виробництва, так і в частині аналізу реалізації продукції слід почати з усвідомлення завдань такого аналізу, ознайомлення з джерелами інформації, в якій можна знайти відповідні вихідні дані для його виконання.

Загальним для обох частин теми є аналіз динаміки і структури показників виробництва і реалізації продукції. При аналізі динаміки використовують загальновідомі з курсу статистики показники (абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту та їх середні значення за обраний період дослідження тощо). Аналіз структури виробництва здійснюється у розрізі окремих видів продукції. За більш широким колом напрямів виконується аналіз структури реалізації продукції. Так, окрім структури реалізації за видами продукції, аналізується продаж продукції за ринками збуту, каналами збуту, окремими групами споживачів.

Окрім аналізу зміни відповідних показників у часі, здобувач також повинен опанувати методичні підходи до аналізу виконання планових завдань, договірних зобов'язань. Загально використовуваним у даному випадку є так званий метод найменшого числа. За його допомогою аналізують виконання плану за асортиментом, плану реалізації з урахуванням договірних зобов'язань. Аналіз ритмічності виробництва також здійснюється за цим способом.

Продовжуючи вивчення питання виробництва, аналізують якість продукції за різними методичними прийомами (першосортних одиниць, порівняння середньозважених цін, порівняння відсотків виконання плану у вартісному й натуральному вираженні) та брак продукції.

У випадках, коли це доцільно й можливо (зважаючи на наявність вихідної інформації), використовують факторний аналіз, визначаючи відносний чи абсолютний вплив факторів на результативний показник. Наприклад, знаючи ціни реалізації на окремі види товарів, обсяги їх продажу у вартісному вимірі, можна розрахувати їх вплив на вартість реалізованої продукції.

На завершення теми здобувачу слід охарактеризувати можливі резерви збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції.

Запитання для самоперевірки

1. Яке значення має аналіз виробництва продукції?
2. Які показники використовують при аналізі товарної продукції?
3. Назвіть можливі причини зміни обсягів виробництва продукції.
4. Розкрийте зміст методики аналізу асортименту і структури випуску продукції.
5. Які показники використовують при здійсненні аналізу якості продукції?
6. У чому полягають особливості аналізу браку? Які причини його породжують?
7. Як розраховується коефіцієнт ритмічності?
8. Якими способами можна визначити коефіцієнт сортності?
9. Назвіть можливі резерви збільшення обсягу виробництва продукції.
10. Які основні завдання та напрями аналізу реалізації продукції?
11. Назвіть фактори, що впливають на обсяги продажу продукції.

Тема 4. Діагностика ресурсного забезпечення підприємства [4-6]

Питання навчальної програми

Основні виробничі ресурси підприємства. Комплексна діагностика використання виробничих ресурсів підприємства: показники праці (чисельність, склад та рух робочої сили, ефективність використання, фонд оплати праці); основні засоби (склад, динаміка, структура, технічний стан, рух та ефективність); матеріальні ресурси (склад, динаміка, структура, забезпеченість, ефективність).

Методичні рекомендації

Цю тему присвячено опануванню питань аналізу головних виробничих ресурсів підприємства (основних засобів, обігових коштів, персоналу), хоча

звісно ж, окрім названих є й інші види ресурсів, сутність яких більш детально розглядається в інших дисциплінах і які здобувач також повинен вміти аналізувати.

Як і в попередній темі, вивчення теми починається з вивчення завдань аналізу відповідного виду ресурсу, інформаційного забезпечення такого аналізу.

Переходячи безпосередньо до аналізу основних засобів, здобувачу необхідно чітко розуміти, в яких напрямках він може здійснюватися. По-перше, це аналіз складу, його динаміки та структури. При розгляді останнього аспекту доцільно визначити і в подальшому проаналізувати такі показники структури: питому вагу основних засобів в балансі підприємства; частку основних виробничих засобів у загальній їх вартості; питому вагу окремих видів основних виробничих засобів; частку активної і пасивної частини. Далі слід надати аналіз технічного стану основних засобів, використовуючи з цією метою як мінімум два показники – коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності. Для аналізу руху основних засобів здобувачу додатково знадобиться інформація щодо введення нових та вибуття діючих основних засобів. Наступний аспект аналізу основних засобів – це аналіз ефективності їх використання. Потрібно згадати з дисципліни «Економіка підприємства» систему показників – узагальнюючі (фондовіддача, фондомісткість, рентабельність основних засобів), часткові (коефіцієнти інтенсивного, екстенсивного, інтегрального використання обладнання), специфічні (враховують особливості тієї чи іншої галузі). Окрім традиційного методу вивчення динаміки показник фондовіддачі також може бути проаналізований з виділенням впливу на нього окремих факторів.

За аналогічною схемою аналізуються й обігові кошти. Різниця полягає в іншому складі елементів, інших показниках ефективності їх використання тощо. Для виробничого підприємства важливим є питання забезпеченості матеріальними ресурсами та ефективного їх використання. Тому здобувачу доцільно більш детально опрацювати це питання.

Аналіз використання живої праці виконується за такими напрямками: аналіз чисельності персоналу, аналіз продуктивності праці, аналіз фонду оплати праці. Стосовно чисельності персоналу оцінюється забезпеченість підприємства трудовими ресурсами, визначається їх структура за різними класифікаційними ознаками (категоріями персоналу, статтю, віком, освітою тощо), аналізується рух робочої сили, використання робочого часу на підприємстві. Далі аналізу підлягає продуктивність праці, як узагальнюючий показник ефективності використання персоналу підприємства, з використанням при цьому методів вивчення динамічних рядів та факторного аналізу. Наступний аспект – аналіз фонду оплати праці з розглядом впливу на його величину середньої заробітної плати та чисельності персоналу.

На завершення вивчення теми розглядаються можливі джерела підвищення ефективності використання кожного виду виробничих ресурсів.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте значення і завдання аналізу виробничих ресурсів підприємства.
2. За допомогою яких методів, прийомів виконують аналіз виробничих ресурсів підприємства?
3. На які групи поділяють основні засоби за функціональним призначенням?
4. Які показники використовують при аналізі технічного стану основних засобів, їх руху?
5. Охарактеризуйте систему показників, що використовують для аналізу ефективності використання основних засобів.
6. Які фактори впливають на ефективність використання основних засобів?
7. За якими основними елементами аналізують обігові кошти?
8. Які показники використовують для аналізу ефективності використання обігових коштів?
9. Назвіть можливі резерви підвищення ефективності використання обігових коштів.
10. З якою метою виконується аналіз матеріальних ресурсів?
11. Які методичні підходи використовують для аналізу матеріальних ресурсів?
12. Які показники використовують для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів?
13. За якими групувальними ознаками може проводитись аналіз структури персоналу підприємства?
14. За якими показниками аналізується використання робочого часу, рух робочої сили?
15. Які фактори впливають на продуктивність праці?
16. Як провести факторний аналіз фонду оплати праці?
17. Назвіть можливі шляхи підвищення ефективності використання трудового потенціалу підприємства.

Тема 5. Діагностика конкурентоспроможності підприємства та його продукції [1-3,7,8]

Питання навчальної програми

Конкурентоспроможність підприємства: поняття, цілі, задачі, принципи, суб'єкти оцінки. Аналітична та графічна оцінка конкурентоспроможності підприємства.

Поняття, методологічні засади діагностики та логіка здійснення конкурентоспроможності продукції. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції. Напрями підвищення конкурентоспроможності продукції.

Методичні рекомендації

При ознайомленні із сутністю поняття «конкурентоспроможність підприємства» слід прийняти до уваги, що незважаючи на досить широке використання цього поняття, воно є складним і трактується неоднозначно.

Важливо, щоб здобувач твердо засвоїв, що конкурентоспроможність підприємства не повинна розглядатись як щось статичне, що ця категорія має відносний характер, тобто означає наявність переваг у підприємства порівняно з конкурентами.

Необхідно усвідомлювати ті основні проблеми, з якими стикаються фахівці при визначенні рівня конкурентоспроможності підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства забезпечується, як відомо, досягненням і розвитком конкурентних переваг. Переваги підприємства щодо конкурентів можуть бути оцінені за допомогою SWOT-аналізу.

Своєрідним вимірником положення підприємства на ринку, запропонованим І. Ансоффом, є також його конкурентний статус.

Для діагностування конкурентоспроможності підприємства доцільно використати концепцію бенчмаркінгу – методу, за яким порівнюються характеристики певного об'єкта і еталонного, кращого.

Важливішим питанням теми є опанування методичних положень щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства, серед яких широкого використання набули інтегральний та графоаналітичний методи.

Переходячи до вивчення питання діагностики конкурентоспроможності продукції, перш за все, потрібно визначитись із сутністю поняття «конкурентоспроможність продукції». Здобувач повинен уявляти, які питання можуть вирішуватись на основі результатів оцінки конкурентоспроможності продукції.

Особливо важливим моментом є засвоєння методологічних засад оцінювання конкурентоспроможності продукції (вибір товарів-аналогів; відбір параметрів для оцінки з позицій споживача; здійснення оцінки в умовах певного ринку збуту).

Далі потрібно опанувати процедуру інтегральної оцінки конкурентоспроможності продукції, яка відбувається в декілька етапів, усвідомити зміст кожного з них. При цьому звернути особливу увагу на такі методологічні питання, як обґрунтування номенклатури показників, вибір бази порівняння, методики оцінки конкурентоспроможності продукції із багатьох існуючих.

Корисним буде самостійне ознайомлення з іншими різними методичними підходами до оцінки конкурентоспроможності продукції, що зустрічаються в економічній літературі.

У практичному плані наступним кроком після отримання результатів оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства є визначення напрямків подальшого її підвищення.

Запитання для самоперевірки

1. Надайте визначення поняттю «конкурентоспроможність підприємства».
2. Які існують підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства на ринку?
3. Назвіть основні фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства.
4. Надайте характеристику аналітичному методу оцінки конкурентоспроможності підприємства.
5. Що може бути прийнято в якості бази порівняння для визначення конкурентоспроможності підприємства?
6. Яким чином за показником конкурентоспроможності визначають, яку стратегію функціонування на ринку сповідує підприємство?
7. У чому полягає сутність графічного методу оцінки конкурентоспроможності підприємства на ринку?
8. Надайте визначення поняттю «конкурентоспроможність продукції підприємства».
9. Назвіть основні фактори, що впливають на конкурентоспроможність продукції.
10. Яких методологічних засад потрібно дотримуватись при визначенні конкурентоспроможності продукції?
11. Які існують методи для оцінки конкурентоспроможності продукції?
12. Що може виступати в якості бази порівняння для оцінки конкурентоспроможності продукції?
13. Надайте характеристику номенклатури параметрів для оцінки конкурентоспроможності продукції.
14. У чому полягає метод оцінки конкурентоспроможності продукції за одиничними параметрами?
15. У чому полягає сутність комплексного методу оцінки конкурентоспроможності продукції?
16. Що таке ціна споживання? Як її обчислюють?
17. Які інші методи використовують для оцінки конкурентоспроможності продукції? Надайте загальну характеристику цим методам.
18. Які існують напрями підвищення конкурентоспроможності продукції?

Тема 6. Діагностика вартості та виробничого потенціалу підприємства [1-3, 7-9]

Питання навчальної програми

Діагностична оцінка вартості підприємства: предмет, цілі, завдання, етапи проведення та основні поняття діагностики ринкової вартості об'єкта. Методичні підходи до оцінки ринкової вартості підприємства.

Виробничий потенціал як основна складова економічного потенціалу: підходи до визначення сутності і складових, етапи діагностики. Методичні основи оцінки і аналізу виробничого потенціалу. Фактори розвитку виробничого потенціалу.

Методичні рекомендації

Положення, що становлять основу цієї теми, базуються на тому, що підприємство, функціонуючи та розвиваючись як цілісний майновий комплекс, здатне змінювати свою ринкову вартість. Основним чинником таких змін є спроможність підприємства приносити дохід його власнику.

Слід усвідомити, що оцінка вартості підприємства в умовах ринковоорієнтованої економіки є, як правило, спеціальною аналітичною діяльністю, яка підлягає ліцензуванню, а отже підпадає під дію багатьох нормативно-правових документів, з якими бажано ознайомитись у загальних рисах. Разом із тим, оцінка може здійснюватися, задовольняючи внутрішні потреби підприємства, його власників і керівників та служити цілям економічного діагностування. Саме тому при проведенні оцінки майна визначається конкретний вид вартості, що обумовлює вибір бази оцінки та конкретна послідовність етапів проведення оцінки. У зв'язку з цим варто засвоїти поняття ринкової, початкової, переоціненої вартості майна, сукупної та чистої вартості цілісного майнового комплексу.

Важливим завданням теми є опанування сутності існуючих методичних підходів до діагностики ринкової вартості підприємства (витратний, дохідний, порівняльний та їх різновиди), розуміння загальної логіки обчислень за ними та сфер доцільного використання кожного з методів.

Сучасна теорія і практика оперують таким поняттям, як «гудвіл», який можна визначити як вартість ділової репутації, іміджу компанії. Варто зрозуміти, яким чином можна надати грошову оцінку гудвілу, які фактори впливають на його величину.

Переходячи до вивчення питання діагностики потенціалу підприємства, здобувачу слід усвідомити сутність поняття «потенціал». Опанувавши це питання, необхідно представити існуючі типології економічного потенціалу, а в цій системі – визначити сутність поняття «виробничий потенціал підприємства», надати цьому виду потенціалу більш детальну характеристику, висвітливши, зокрема, його складові елементи. Необхідно також мати уявлення про те, за якими етапами здійснюється діагностика виробничого потенціалу.

Варто звернути увагу на те, що обґрунтування управлінських рішень щодо потенціалу може належати до сфери як тактичних, так і стратегічних рішень. Тактичні рішення супроводжуються оцінкою використання наявного потенціалу. Вітчизняними аналітиками свого часу було напрацьовано арсенал методів і прийомів оцінки використання потенціалу саме в такому аспекті. Не зайвим буде ознайомлення з цим досвідом. Обґрунтування стратегічних

рішень пов'язано зі змінами потенціалу, процесами відтворення ресурсів. Діагностичні дослідження при цьому базуються більше на результативному підході до оцінки потенціалу.

Запитання для самоперевірки

1. Які нормативно-правові документи в Україні регулюють питання оцінки вартості майна підприємства?
2. Що представляє собою незалежна оцінка вартості майнового комплексу?
3. Що представляє собою стандартизована оцінка вартості майнового комплексу?
4. Які види вартості розрізняють при здійсненні оцінки майна?
5. У чому полягає майновий метод оцінки вартості підприємства?
6. Охарактеризуйте основні прийоми майнового методу оцінки вартості підприємства.
7. Надайте характеристику дохідному методу оцінки вартості підприємства.
8. Які прийоми включає група дохідного методу аналізу?
9. У чому полягає сутність аналогового методу оцінки вартості підприємства?
10. Як визначається чиста вартість цілісного майнового комплексу?
11. Як ви розумієте, що таке потенціал підприємства? Які різновиди потенціалу Ви знаєте?
12. Надайте визначення поняттю «виробничий потенціал підприємства». Назвіть його складові частини.
13. Охарактеризуйте основні етапи діагностики виробничого потенціалу підприємства.
14. Назвіть основні фактори, що визначають виробничий потенціал підприємства.
15. З використанням яких методів може виконуватися аналіз потенціалу підприємства?
16. Що є запорукою успішного управління розвитком виробничого потенціалу на основі його діагностики?

Тема 7. Діагностика фінансового стану та фінансових результатів підприємства [1-6,8]

Питання навчальної програми

Мета, завдання та джерела вихідних даних для проведення фінансової діагностики. Основні напрями проведення фінансового аналізу. Коефіцієнтний аналіз ключових індикаторів, що характеризують ліквідність,

фінансову стійкість, ділову активність, прибутковість діяльності підприємства.

Методичні рекомендації

Традиційно першими питаннями теми є завдання та інформаційне забезпечення аналізу витрат підприємства, фінансових результатів та рентабельності.

Знайомлячись з офіційною бухгалтерською звітністю щодо витрат підприємства, здобувач повинен розібратися з їх поділом у першому розділі форми №2 «Звіт про фінансові результати» (собівартість реалізованої продукції, витрати на збут, адміністративні витрати і т. д.). Окремо в іншому підрозділі цього ж документа представлено операційні витрати в розрізі окремих їх елементів. З метою поглиблення аналізу витратних показників, представлених у формі №2, доцільно звернутися до форми №5 «Примітки до фінансової звітності», в якій надано розшифровку укрупнених статей. Окрім аналізу витрат за формою №2 важливим є аналіз собівартості одиниці продукції по окремому структурному підрозділу підприємства, в тому числі, по конкретних видах продукції, що виробляються в даному підрозділі. Тобто мова йде про аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції. Виконуючи його, доцільно визначити вплив цінового фактору та витратних коефіцієнтів сировини, матеріалів, палива, енергетичних ресурсів на зміну питомої собівартості продукції. Також доцільно звернутись до аналізу витрат за системою «директ-костинг». Далі слід піддати аналізу узагальнюючий показник витрат, а саме витрати на 1 грн товарної продукції, використовуючи придатні для цієї мети методи. Наостанок, виявляються шляхи зниження собівартості продукції.

Основним фінансовим результатом діяльності є прибуток, що залишається у підприємства після сплати податків, тобто чистий прибуток. Але здобувачу потрібно розуміти, що цей кінцевий результат певним чином формується і на кожному етапі розраховуються відповідні види прибутку, зокрема, валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності. Тому аналізу повинні підлягати усі види прибутку. Особливу увагу рекомендується приділити факторному аналізу прибутку з виділенням факторів: кількість продукції, собівартість одиниці продукції, ціна за одиницю продукції. Узагальненим відображенням фінансових результатів діяльності підприємства є показники рентабельності (рентабельність окремих видів продукції, рентабельність реалізованої продукції, рентабельність виробництва та ін.). Заключним питанням аналізу прибутку і рентабельності є виявлення резервів їх підвищення.

На завершення слід ознайомитись із загальними положеннями та методами діагностики фінансового стану (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний аналіз тощо).

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте значення та сформулюйте основні завдання аналізу витрат підприємства.
2. Які джерела інформації використовують для аналізу витрат підприємства?
3. За якими ознаками можуть групуватися витрати підприємства?
4. Які види та показники собівартості продукції Ви знаєте?
5. У чому полягають особливості аналізу витрат за статтями калькуляції?
6. У чому полягають особливості аналізу витрат за елементами витрат?
7. Викладіть методику розрахунку впливу факторів «питома норма витрат», «ціна» на зміну матеріальних, паливо-енергетичних витрат у собівартості продукції.
8. Як виконується факторний аналіз показника «витрати на 1 грн товарної продукції»?
9. Назвіть можливі резерви скорочення витрат підприємства.
10. Розкрийте значення та основні завдання аналізу прибутку та рентабельності діяльності підприємства.
11. За якими джерелами інформації виконується аналіз прибутку підприємства?
12. Які види прибутку Вам відомі?
13. Які фактори впливають на прибуток підприємства? Як розрахувати вплив окремих факторів?
14. Які показники рентабельності Вам відомі? Надайте алгоритми їх розрахунку.
15. Перелічіть можливі резерви збільшення прибутку та рентабельності.

Тема 8. Діагностичні аспекти стратегічного менеджменту [1-3,10,11]

Питання навчальної програми

Поняття, порядок виділення та діагностика стратегічної зони господарювання підприємства. Матричні (портфельні) моделі аналізу стратегії підприємства. Застосування SWOT-аналізу та PIMS-аналізу в стратегічній діагностиці. Системи стратегічного вимірювання результатів бізнесу (BSC-модель, ASC-модель, модель ділової переваги, піраміда результативності Мак Нейра).

Методичні рекомендації

Під час вивчення цієї теми слід згадати засвоєні раніше в дисциплінах з економічної теорії засади визначення ринкових ситуацій та особливості поведінки суперників у кожній із них, оскільки вони становлять загальну основу економічної діагностики мікросередовища сучасного підприємства.

Матеріал теми також тісно пов'язаний з питаннями стратегічного аналізу, а отже, потрібно ознайомитись з його концептуальними засадами.

Починаючи знайомитись зі змістом теми, перш за все, потрібно надати визначення поняттю «конкурентне середовище підприємства», охарактеризувати систему збору та аналізу інформації про конкурентів.

Важливим є розуміння основних управлінських інструментів, в арсеналі яких набір принципів виділення стратегічних зон господарювання (СЗГ), аналітичні методи (матриця «Бостон консалтинг груп», «Дженерал-Електрик» - «МакКінзі», методи аналізу і балансування наборів СЗГ та ін.). Особливої уваги заслуговують питання управління портфелем СЗГ (збалансованість портфеля СХГ, стратегічна гнучкість підприємства, синергетичний ефект, комплексна оцінка набору СЗГ).

Засвоївши засади стратегічної діагностики та зрозумівши місце в ньому конкурентного аналізу, переходять до визначення особливостей і опанування порядку (етапів) проведення діагностики внутрішньогалузевого суперництва, для потреб якої широко використовуються методичні і практичні поради Майкла Портера.

Переваги підприємства щодо конкурентів можуть бути оцінені за допомогою спеціального методу діагностування – SWOT-аналізу. Маючи загальне уявлення про його сутність, здобувач повинен навчитись чітко виявляти і вміти структурувати параметри, за якими здійснюється аналіз, а саме: сильні і вразливі сторони підприємства, а також потенційні можливості і загрози.

Моделлю, яка здатна надати конкретний матеріал для прийняття стратегічних рішень, є комплексний діловий аналіз (PIMS-аналіз). Здобувачу потрібно ознайомитись з його суттю.

На завершення доцільно розглянути загальні підходи до формування основних систем стратегічного вимірювання результатів бізнесу, зокрема, збалансовану систему показників (BCS-модель), систему показників відповідальності (ACS-модель),

Запитання для самоперевірки

1. Надайте визначення конкурентному середовищу підприємства? Назвіть його основні складові елементи.
2. Якими способами здійснюється збір інформації про конкурентів?
3. Які джерела інформації про конкурентів Ви можете назвати?
4. За допомогою яких показників можна охарактеризувати конкурентне середовище підприємства та визначити його СЗГ на ринку?
5. Як визначити конкурентний статус підприємства на ринку?
6. Що розуміється під ключовими факторами успіху?
7. Надайте загальну характеристику портфельних моделей аналізу стратегії підприємства.

8. У чому полягає сутність управління портфелем СЗГ? Охарактеризуйте основні елементи такого управління (збалансованість, гнучкість, синергія, комплексна оцінка).
9. Які показники доцільно використовувати для економічної характеристики галузі?
10. Яка послідовність і зміст основних етапів діагностування?
11. Які п'ять сил конкуренції за М. Портером діють у будь-якій галузі?
12. У чому полягає сутність SWOT-аналізу?
13. У чому полягає сутність PIMS-аналізу?
14. Розкрийте принципову сутність та методичний підхід до вимірювання результатів бізнесу з використанням збалансованої системи показників.
15. Розкрийте принципову сутність та методичний підхід до вимірювання результатів бізнесу з використанням системи показників відповідальності.

3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практична частина дисципліни «Бізнес-діагностика» передбачає самостійне виконання здобувачами одного розрахунково-аналітичного завдання за темою:

«Інтегральна оцінка та діагностика соціально-економічного явища».

Інтегральний метод є одним із найуживаніших підходів до оцінювання складних соціально-економічних явищ (інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності продукції, потенціалу, економічної безпеки тощо). У цьому завданні передбачено використання саме цього методу.

Зміст завдань та методичні рекомендації до їх виконання наведені нижче.

3.1. Сутність індивідуального завдання

3.1.1. Умови завдання та вихідні дані

По умовному промисловому підприємству на підставі обчислення інтегрального показника необхідно надати узагальнюючу оцінку соціально-економічного явища, зазначеного в індивідуальному варіанті (табл. 3.1). Номер варіанта визначає викладач.

Таблиця 3.1

Назви соціально-економічних явищ за варіантами

№ варіанта	Назва соціально-економічного явища
0	Інвестиційна привабливість підприємства
1	Конкурентоспроможність підприємства
2	Ринковий потенціал підприємства
3	Виробничий потенціал підприємства
4	Інноваційний потенціал підприємства
5	Трудовий потенціал підприємства
6	Фінансовий стан підприємства
7	Економічна безпека підприємства
8	Техніко-економічний рівень виробництва
9	Організаційний рівень виробництва

Для вирішення завдання до уваги прийняти наступне.

1. Інтегральну оцінку досліджуваного явища здійснити за ієрархічною схемою, приклад якої наведеною на рисунку 3.1.

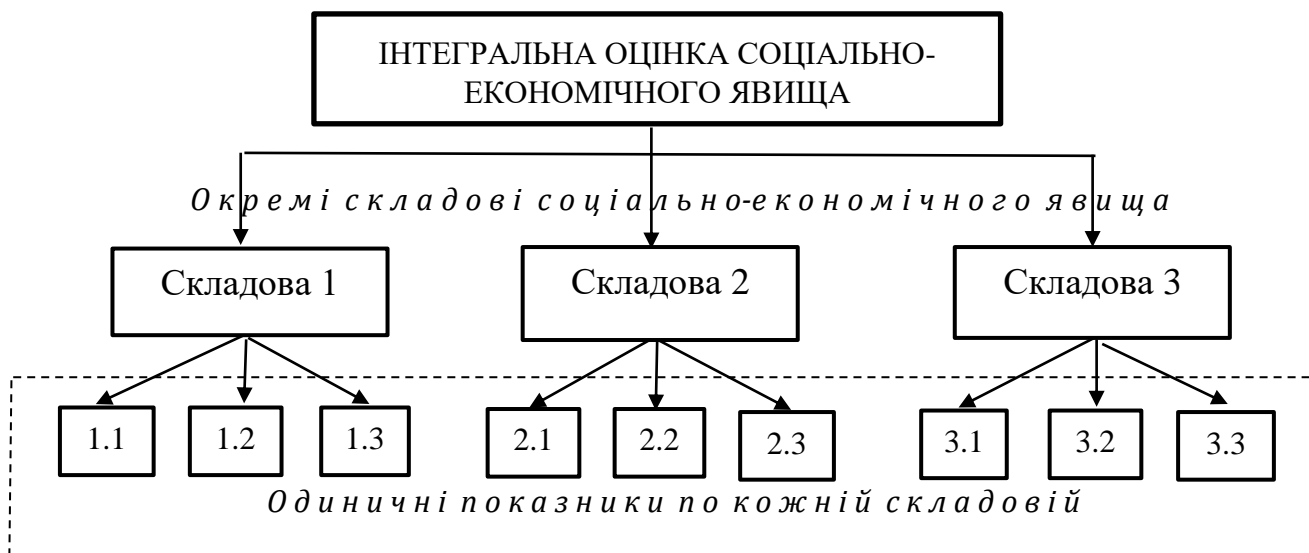

Рис. 3.1. Ієрархічна схема інтегральної оцінки соціально-економічного явища

2. Загальний перелік можливих складових (інакше, елементів, компонент, факторів), з яких необхідно обрати ті, що в найбільшій мірі відповідають сутності аналізованого явища, наведено в Додатку 1. На свій розсуд здобувач може обрати будь-яку кількість складових, але не менше 3-х.

3. Загальний перелік та значення одиничних кількісних показників за 3 роки, з яких необхідно обрати ті, що в найбільшій мірі характеризують ту чи іншу складову, наведено в Додатку 2;

4. Загальний перелік та значення одиничних якісних показників, котрі також можуть бути використані здобувачами для оцінки обраного явища, наведено в Додатку 3.

Загальне число одиничних кількісних і якісних показників за кожною складовою повинна бути не менше 3-х, але при цьому обов'язкова присутність по кожній складовій кількісних показників.

3.1.2. Методичні рекомендації до виконання завдання

Виконання даного завдання передбачає повну самостійність здобувача при вирішенні методичних питань, пов'язаних з інтегральним методом оцінки.

Максимально перелік питань методичного характеру, що послідовно вирішуються у випадках, коли оцінка складних соціально-економічних явищ здійснюється за узагальнюючим (агрегованим, інтегральним) показником включає:

1. *Вибір складу компонент для обраного соціально-економічного явища.*

Здійснюється він із сукупності складових, наданих у Додатку 1, на основі вивчення фахової літератури з проблеми, що розглядається. В індивідуальному завданні необхідно надати в лаконічній текстовій формі обґрунтування вибору складових, обов'язково посилаючись при цьому на

відповідні джерела інформації. Можливе включення й інших, віднайдених у літературі і обґрунтованих компонент, а також коригування тих, що рекомендовані у Додатку 1.

2. *Визначення вагомості (значущості) кожної компоненти* із застосуванням експертного методу.

З цією метою кожному здобувачу-виконавцю завдання необхідно залучити п'ять експертів. У якості одного з експертів повинен виступити власне здобувач. Також можуть бути залучені викладачі кафедр, інші фахівці. Прізвища залучених до експертизи осіб надавати не потрібно.

Оцінку вагомості складових необхідно здійснити за 5-бальною шкалою (1 – найнижча оцінка, 5 – найвища оцінка).

Результати опитування представити в табличній формі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Результати експертного опитування щодо вагомості складових

(назва соціально-економічного явища)

№ і назва компоненти	Експерти					Сума балів	Коефіцієнт вагомості
	1	2	3	4	5		
1.							
2							
3.							
...							
m							
Разом	x	x	x	x	x		1,000

Коефіцієнт вагомості розраховується як відношення суми балів, наданих певній складовій, на загальну суму балів за всіма складовими. Отже, сума коефіцієнтів вагомості повинна дорівнювати 1,000 (округлення до 0,001).

Далі для визначення ступеня відхилення думок експертів від середнього значення по кожній складовій потрібно розрахувати показники варіації (середнє лінійне відхилення, середнє квадратичне відхилення, дисперсію, квадратичний коефіцієнт варіації). Алгоритми розрахунку названих показників відомі з дисципліни «Статистика», тому в цьому методичному матеріалі не надаються.

Розрахунки показників варіації навести по тексту роботи та їх результати надати у вигляді таблиці 3.3.

Для визначення ступеня погодженості думок експертів щодо значущості складових потрібно розрахувати коефіцієнт конкордації (W) за формулою:

$$W = \frac{12 \sum_{j=1}^m d_j^2}{n^2(m^3 - m) - n \sum_{i=1}^n T_i}, \quad (3.1)$$

де d_j – відхилення суми рангів, отриманих j -ю складовою від середнього значення суми рангів;

Таблиця 3.3

Статистичні характеристики експертної оцінки вагомості складових

(назва соціально-економічного явища)

№ і назва компоненти	Середнє значення суми балів $X_{\text{ср}}$	Середнє лінійне відхилення $l_{\text{ср}}$	Середнє квадратичне відхилення σ	Дисперсія σ^2	Коефіцієнт варіації, % γ
1.					
2.					
3.					
...					
m					

n – кількість експертів;

m – кількість складових досліджуваного явища;

T_i – величина, що розраховується за наявності рівних рангів.

Розрахунки величин, що входять до формули (2.1), наведені нижче.

$$d_j = S_j - \bar{S}, \quad (3.2)$$

де S_j – сума рангів, призначених експертами складовій j ($j = 1, \dots, m$);

\bar{S} – середнє значення суми рангів оцінок за всіма складовими.

$$S_j = \sum_{i=1}^n R_{ij}, \quad (3.3)$$

де R_{ij} – ранг (місце) оцінки складової, надане i -м експертом ($i=1, \dots, n$).

$$\bar{S} = \sum_{j=1}^m S_j \cdot / m, \quad (3.4)$$

$$T_i = \sum_{i=1}^n (t^3 - t), \quad (3.5)$$

де n – кількість груп рівних рангів;
 t – кількість рівних рангів у групі.

Визначення рангів оцінок важливості складових, наданих експертами, здійснюється наступним чином. Кожна оцінка, надана i -м експертом (див. табл. 2.2), виражається числом натурального ряду таким чином, що число 1 присвоюється складовій, що відповідає максимальній оцінці, а число m – мінімальній. Якщо всі оцінки різні, то відповідні числа натурального ряду є рангами оцінок i -го експерта. Якщо серед оцінок, наданих i -м експертом, є однакові, то цим оцінкам призначається однаковий ранг, рівний середній арифметичній відповідних чисел натурального ряду. Для проведення розрахунків окремих показників, що входять в формулу (3.1), можна скористатись наступною таблицею (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Допоміжні розрахунки для визначення коефіцієнта конкордації

№ і назва компоненти (j)	Ранги оцінок експертів (R _{ij})			S _j	d _j	d _j ²
	Експерт 1	...	Експерт n			
1.						
2.						
3.						
...						
m						
Усього	x	x	x		x	

Коефіцієнт конкордації приймає значення в межах від 0 до 1: 1 – повна погодженість думок експертів, 0 – повна непогодженість. Якщо його значення перевищує 0,4-0,5, то якість оцінки вважається задовільною, 0,7-0,8 – високою.

3. *Формування по кожній компоненті системи одиничних (часткових) кількісних і якісних показників.*

Вибір кількісних і якісних показників здійснюється з числа наведених у Додатках 2, 3. Що стосується якісних параметрів, то можливе включення й інших, віднайдених у літературі і обґрунтованих параметрів, а також коригування тих, що рекомендовані у Додатку 3.

При відборі одиничних показників у систему слід прийняти до уваги, що вони повинні якомога повно відображати сутність досліджуваного явища, не бути тісно пов'язаними між собою або дублюючими.

У роботі потрібно надати в текстовій формі обґрунтування обраної системи показників з обов'язковим посиланням на джерела інформації.

Якісні параметри оцінити за 5-бальною шкалою (1 – найнижча оцінка, 5 – найвища оцінка). Для спрощення розрахунків така оцінка здійснюється власне здобувачем-виконавцем контрольної роботи, без залучення інших експертів.

4. *Переведення одиничних показників у відносні величини.* Таку процедуру інакше називають нормалізацією, стандартизацією тощо. З цією метою можна використовувати різні підходи. В даній же контрольній роботі для переведення кількісних показників у відносну форму скористатися наступними формулами.

$$q_i = P_i / P_{i0} * 100\% , \quad (3.6)$$

або

$$q_i = P_{i0} / P_i * 100\% , \quad (3.7)$$

де P_{i0} – величина i -го одиничного показника, прийнятого за базу (умовно назвемо її еталоном).

З двох останніх формул обирають ту, в котрій зростанню одиничного показника відповідає підвищення (покращення) досліджуваного явища. В якості еталонних значень при виконанні роботи прийняти найкращі показники, досягнуті за 3 роки (див. Додаток 2). Розрахунки стандартизованих показників виконувати з округленням до 0,001.

Нормалізований рівень якісного параметра визначається як відношення балу, призначеного експертом даному параметру, до максимальної величини за обраною шкалою, яка дорівнює 5-ти балам. Для спрощення розрахунків прийняти відносні характеристики обраних параметрів однаковими за роками звітнього періоду.

5. *Визначення вагомості (значущості) кожного одиничного показника тієї чи іншої компоненти* із застосуванням експертного методу. Необхідність такої процедури визначає і обґрунтовує безпосередньо виконавець. Як правило, з цією метою також використовують експертний метод, подібний тому, що був описаний вище. Враховуючи значну трудомісткість розрахунків, прийняти однакову вагомість показників, що характеризують певну компоненту.

6. *Визначення групового узагальнюючого показника по кожній компоненті.*

Оскільки прийнято однакову вагомість одиничних показників, що характеризують окремі компоненти аналізованого явища (див. п. 5), її агреговану оцінку визначити за формулою багатовимірної середньої арифметичної простої.

Розрахунки групових показників виконувати з округленням до 0,001.

7. *Визначення інтегрального рівня досліджуваного явища.* З цією метою скористатись найбільш вживаною формулою середньої арифметичної зваженої:

$$I = \sum q_i \times \alpha_i, \quad (3.8)$$

де α_i – вагомість окремих компонент досліджуваного явища, коеф.

Розрахунок інтегрального показника виконувати з округленням до 0,001.

8. *Інтерпретація отриманого інтегрального показника.* Для цього використовують різні шкали. Здобувачу надається можливість самостійно віднайти у фаховій літературі і обрати таку шкалу з обов'язковим посиланням на джерело інформації. Надавши інтерпретацію отриманої інтегральної оцінки досліджуваного явища, слід провести аналіз динаміки показника та назвати основні причини його зміни.

9. *Формулювання висновків.* Заключний етап передбачає надання висновків щодо виконаного завдання та визначення можливих напрямків підвищення (покращення) рівня досліджуваного явища.

3.1.3. Вимоги до змісту завдання

1) У назві роботи обов'язково повинно бути зазначене обране для дослідження соціально-економічне явище. Наприклад, «Інтегральна оцінка та діагностика рівня економічної безпеки підприємства».

2) Робота повинна носити розрахунково-аналітичний характер. За необхідності, окрім наведених в розділі 3, здобувач може формувати й інші таблиці. При цьому усі розрахунки обов'язково повинні бути попередньо наведені по тексту роботи, На кожному етапі розрахунків будуть надані формули, коментарі до розрахунків висновки та рекомендації.

3) Матеріал з фахових літературних джерел, що використовується для обґрунтування власних прийнятих рішень, необхідно надавати в лаконічній формі і лише той, що безпосередньо стосується досліджуваного питання. Обсяг таких обґрунтувань по кожному методичному питанню не повинен перевищувати однієї сторінки. НЕ допускається переписування, «скачування» 1:1 матеріалу із джерел інформації у великих обсягах.

4) Посилання на джерела інформації по тексту роботи обов'язкові;

5) Завдання повинно містити зміст роботи з назвою всіх розділів і підрозділів.

3.2. Загальні вимоги до оформлення роботи

Загалом робота оформлюється з використанням даного методичного матеріалу.

Завдання виконується у текстовому редакторі Word на аркушах формату А4 (210×297 мм). Поля з усіх боків – 20 мм. Шрифт Times New Roman 12 або 14 кегля. Міжстрочний інтервал – 1,3. Абзацний відступ зліва – 1,25.

Мова написання роботи – українська.

Робота повинна містити:

ТИТУЛ. Титульна сторінка (зразок надано у Додатку 4).

РЕЗЮМЕ. Його потрібно включити перед змістом контрольної роботи (приклад оформлення див. у Додатку 5).

ЗМІСТ. Містить назви всіх розділів і підрозділів із зазначенням початкових сторінок.

ВСТУП. Обґрунтовується актуальність проблем, досліджуваних в роботі, формулюються цілі та задачі роботи.

ОСНОВНА ЧАСТИНА. Надається розрахунково-аналітичний матеріал з найменуваннями усіх змістовних розділів і підрозділів.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ. На підставі узагальнення результатів роботи формулюються висновки та пропозиції.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ. Надається список використаних джерел, оформлених відповідно до діючих стандартів.

ДОДАТКИ. У разі необхідності наводяться додатки (відносно великі за обсягом таблиці, статистичні дані тощо). Нумерація додатків виконується за допомогою великих літер українського алфавіту за винятком літер Г, Є, З, І, Й, Ї, О, Ч, Ї).

3.3. Захист роботи та критерії оцінювання

Завершена робота подається здобувачем викладачу для перевірки у термін, визначений навчальним графіком. Робота може бути повернута здобувачеві для доробки та усунення недоліків відповідно із зауваженнями викладача.

Після перевірки керівником здобувач захищає роботу, відповідаючи на запитання стосовно досліджуваних ним проблем.

На підставі відповідей, повноти розкриття питань роботи, а також з урахуванням додержання правил до її оформлення керівник виставляє підсумкову оцінку з відміткою на титульному аркуші роботи «зараховано», «не зараховано».

У процесі захисту враховується низка важливих показників якості виконаної роботи: відповідність логічної побудови роботи поставленим цілям і завданням; рівень обґрунтування запропонованих рішень; ступінь самостійності проведених розрахунків; розвиненість мови викладу праці та її загальне оформлення; уміння стисло, послідовно й чітко викласти результати роботи; здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, погляди; загальний рівень підготовки здобувача.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Довбня С. Б., Ігнашкіна Т. Б., Гончарук О. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2019. Ч. 1. 111 с.
2. Довбня С. Б., Ігнашкіна Т. Б., Гончарук О. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2019. Ч. 2. 133 с.
3. Ігнашкіна Т. Б. Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Економічна діагностика» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» (магістерський рівень). Дніпро : НМетАУ, 2017. 54 с.
4. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Київ : КНЕУ, 2007. 560 с.
5. Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І. Бізнес-діагностика підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2012. 487 с.
6. Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І. Бізнес-діагностика : практикум. Київ : КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2015. 160 с.
7. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / за заг. ред. проф. А. Е. Воронкової. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2008. 520 с.
8. Сарай Н. І. Економічна діагностика : навч. посіб. для студентів спеціальності «Економіка підприємства» усіх форм навчання. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 165 с.
9. Кулакова С. Ю., Мінняйленко І. В. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2015. 214 с.
10. Тертичка В. В. Стратегічне управління : підручник. Київ : К.І.С., 2017. 932 с.
11. Чебанова Н. В., Ревуцька Л. Є. Стратегічний аналіз : навч. посіб. Харків : УкрДУЗТ, 2016. 294 с.

КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ

Таблиця Д.1.1

Перелік складових соціально-економічних явищ

№ з/п	Назва складової
1	Техніко-технологічна
2	Маркетингова
3	Кадрова
4	Якість менеджменту
5	Якість персоналу
6	Стабільність та інтенсивність руху персоналу
7	Соціальна
8	Стан та розвиток соціального діалогу (соціальна відповідальність)
9	Навчання та розвиток персоналу
10	Вартість та ефективність персоналу
11	Організаційна
12	Фінансово-економічна
13	Наукова
14	Інтелектуальна
15	Інноваційна культура
16	Інформаційна
17	Політико-правова
18	Екологічна
19	Інтернаціональна
20	Ресурсна
21	Ринкова
22	Конкурентоспроможність продукції підприємства
23	Постачальницько-збутова
24	Майновий стан
25	Ліквідність
26	Фінансова стійкість
27	Оборотність (ділова активність)
28	Рентабельність

ОДИНИЧНІ КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ

Таблиця Д.2.1

Загальний перелік одиничних кількісних показників

№ з/п	Найменування показника	1-й рік	2-й рік	3-й рік
1	2	3	4	5
1	Частка активної частини основних засобів у загальній їх вартості, %	71,1	75,3	75,4
2	Коефіцієнт зносу основних засобів, %	23,4	25,6	34,4
3	Коефіцієнт оновлення основних засобів, %	0,78	0,73	1,13
4	Коефіцієнт вибуття основних засобів, %	0,20	0,20	0,08
5	Коефіцієнт використання виробничої потужності, %	43,5	54,5	78,6
6	Коефіцієнт приросту основних засобів, %	0,58	0,53	1,05
7	Коефіцієнт інвестування, %	1,36	1,44	4,70
8	Коефіцієнт зносу нематеріальних активів, %	24,6	33,5	39,8
9	Коефіцієнт повністю амортизованих основних засобів, %	1,31	1,33	1,66
10	Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні (співвідношення залишкової вартості основних засобів і активу балансу), %	42,2	48,9	43,3
11	Коефіцієнт озброєності праці нематеріальними активами, тис. грн/особу	1,214	1,502	1,691
12	Коефіцієнт оновлення нематеріальних активів, %	11,6	24,0	8,7
13	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	0,422	0,178	0,403
14	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, концентрації власного капіталу)	0,472	0,551	0,554
15	Коефіцієнт фінансування (співвідношення залученого і власного капіталу)	1,112	0,799	0,798
16	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,808	0,944	0,983
17	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу (коефіцієнт заборгованості)	0,525	0,441	0,443
18	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,319	0,081	0,183
19	Загальний коефіцієнт ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт поточної ліквідності)	1,73	1,22	1,67
20	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,859	1,125	0,856
21	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,121	0,080	0,056
22	Коефіцієнт чистих оборотних активів	0,096	0,329	0,379
23	Частка оборотних активів у загальній вартості активів, %	52,6	48,4	53,4

Продовження таблиці Д.2.1

1	2	3	4	5
24	Частка виробничих запасів в оборотних активах, %	23,4	21,7	26,1
25	Коефіцієнт оборотності обігових коштів, обертів/рік	1,19	1,85	2,20
26	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, обертів /рік	4,64	8,08	8,07
27	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обертів /рік	1,61	2,40	3,02
28	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, обертів /рік	1,88	2,14	3,52
29	Частка витрат підприємства на науково-дослідну роботу, %	0,38	0,62	0,77
30	Питома вага продукції, що має патентний захист, %	49,7	42,2	54,1
31	Питома вага інноваційної продукції, %	4,2	5,8	6,4
32	Кількість науково-дослідних робіт (НДР), що самостійно виконуються на підприємстві, одиниць	52	26	48
33	Кількість НДР, що виконуються спільно з науково-дослідними інститутами, одиниць	5	3	2
34	Питома вага працівників-науковців, %	0,7	0,8	0,6
35	Питома вага підрозділів, що беруть участь в інноваційній діяльності, %	15,8	15,8	16,4
36	Коефіцієнт плинності кадрів, %	15,11	12,49	12,16
37	Коефіцієнт стабільності кадрів, %	96,2	93,8	95,7
38	Коефіцієнт звільнення кадрів, %	42,0	29,4	22,4
39	Коефіцієнт відновлення кадрів, %	93,9	129,0	114,2
40	Питома вага керівників і спеціалістів, що підвищили кваліфікацію, %	15,5	48,1	11,0
41	Питома вага робітників, що підвищили кваліфікацію, %	66,3	98,5	41,3
42	Кількість заходів, спрямованих на покращення умов праці і санітарно-оздоровчі процедури, одиниць	85	139	118
43	Витрати на соціальні та санітарно-оздоровчі заходи, тис. грн	23,5	14,0	16,2
44	Кількість порушень дисципліни, що припадає на 1000 робітників, одиниць	37,8	46,8	46,3
45	Кількість проєктів, спрямованих на навчання і розвиток персоналу, одиниць	3	5	8
46	Темп зростання середньомісячної заробітної плати, коеф.	0,882	1,178	1,152
47	Співвідношення темпів зростання продуктивності праці і заробітної плати, коеф.	0,688	1,543	1,101
48	Співвідношення середньомісячної заробітної плати на підприємстві і в промисловості України, коеф.	1,162	1,123	1,070

Продовження таблиці Д.2.1

1	2	3	4	5
49	Частка продукції, що виробляється за прогресивними технологіями, %	86,0	90,0	92,0
50	Частка сертифікованої продукції у загальному її обсязі, %	88,4	90,1	93,7
51	Коефіцієнт виходу придатного, %	76,3	77,1	78,4
52	Витратний коефіцієнт палива, тис. м ³ /т	0,064	0,061	0,056
53	Витратний коефіцієнт електроенергії, тис. кВт год/т	0,107	0,107	0,104
54	Питома вага браку в загальному обсязі виробленої продукції, %	2,93	2,54	2,07
55	Частка ринку, %	14,1	18,3	16,8
56	Темп зростання обсягу продажів (ланцюговий), коеф.	0,508	1,622	1,345
57	Питома вага експорту в загальному обсязі реалізованої продукції, %	57,6	59,8	63,9
58	Коефіцієнт ефективності витрат на збут (за валовим прибутком), грн/грн	0,738,	1,529	1,961
59	Продуктивність праці, тис. грн/особу	430,1	781,9	991,2
60	Темп зростання продуктивності праці (ланцюговий), коеф.	0,607	1,818	1,268
61	Фондовіддача основних засобів, грн/грн	0,97	1,33	1,69
62	Матеріаломісткість, коп/грн	76,17	78,40	78,68
63	Витрати на 1 грн товарної продукції, коп.	95,6	89,8	86,8
64	Фондоозброність праці, тис. грн/особу	444,6	587,7	586,2
65	Рентабельність (+), збитковість (-) активів, %	-7,07	-4,70	-0,48
66	Рентабельність (+), збитковість (-) власного капіталу, %	-14,97	-8,53	-0,87
67	Рентабельність продажів (за валовим прибутком), %	4,43	10,18	13,24
68	Рентабельність продукції (за валовим прибутком), %	4,6	11,3	15,3
69	Рентабельність оборотних активів, %	-13,44	-9,72	-0,91
70	Питома вага одержаних штрафних санкцій у загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства, %	78,8	71,8	51,3
71	Питома вага сплачених штрафних санкцій у загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства, %	49,7	55,9	41,3
72	Частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в загальній структурі його витрат, %	0,08	0,10	0,14
73	Сума коштів, отриманих внаслідок запобігання випадків розкрадання товарно-матеріальних цінностей, тис. грн	72,1	24,2	20,8
77	Витрати на природоохоронну діяльність, тис. грн	605,0	617,5	618,0

Продовження таблиці Д.2.1

1	2	3	4	5
74	Індекс перевищення нормативного обсягу шкідливих речовин в атмосферу	1,005	1,008	1,007
75	Платежі за забруднення навколишнього середовища, млн грн	1,7	2,5	1,7
76	Кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу, т/млн грн виробленої продукції	1,71	1,42	1,02
77	Витрати на утилізацію відходів, тис. грн	250	152	188
78	Кількість виробничих травм, що припадає в середньому на 1000 робітників, одиниць	2,8	3,6	1,9
79	Поточні простои обладнання, % до календарного фонду часу	18,9	18,1	16,1
80	Простои обладнання з організаційних причин, % до календарного фонду часу	5,2	5,9	6,2

ОДИНИЧНІ ЯКІСНІ ПАРАМЕТРИ

Таблиця Д.3.1

Загальний перелік одиничних якісних параметрів

№ з/п	Найменування параметра
1	Спроможність до нововведень у виробничих процесах
2	Впровадження нових технологій у діяльність підприємства
3	Спроможність до розробки нової продукції
4	Якість продукції
5	Доступ до кваліфікованої робочої сили
6	Гнучкість виробництва
7	Гнучкість системи менеджменту (мінімальний час реакції на зміни зовнішнього або внутрішнього середовища)
8	Потужна мережа розподілу продукції
9	Низькі витрати товароруху
10	Швидкість доставки продукції
11	Ефективні способи просування продукції на ринку
12	Зручна і оперативна служба сервісу
13	Точне виконання замовлень споживача
14	Широта вибору товарів
15	Гарантії споживачам (післяпродажний сервіс)
16	Спроможність швидкого переходу від сфери наукових досліджень до комерційної реалізації результатів
17	Наявність управлінських ноу-хау
18	Сприятливий імідж підприємства
19	Зручне розташування
20	Сприятливі відношення між співробітниками
21	Рівень задоволення працівників оплатою праці
22	Висока ринкова вартість підприємства
23	Рівень кваліфікації, освіти та досвіду співробітників
24	Наявність висококваліфікованої юридичної служби в структурі підприємства
25	Наявність фондів на розвиток ініціативних розробок
26	Рівень дисципліни працівників
27	Рівень взаємодії різних рівнів управління
28	Ступінь прийняття інновацій
29	Конкурентні переваги продукції підприємства
30	Рівень захищеності інформації
31	Рівень інформаційної оснащеності

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
Кафедра економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**«ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ТА ДІАГНОСТИКА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО ЯВИЩА»**

з дисципліни «Бізнес-діагностика»

Виконав
здобувач

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Викладач
к.е.н., професор

(підпис)

Ігнашкіна Т.Б.
(прізвище, ініціали)

Дніпро

20__

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ РЕЗЮМЕ ДО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

РЕЗЮМЕ

Індивідуальне завдання: 35 с., 4 рис., 12 табл., 11 джерел, 3 додатка.

Мета роботи: фінансова діагностика діяльності промислового підприємства.

Методи дослідження – загальнонаукові, економіко-статистичного аналізу, інтегральної оцінки.

Інформаційна база для виконання роботи – звітні дані підприємства, статистична інформація, навчальна література.

У роботі за результатами проведення діагностики виробничо-господарської діяльності досліджуваного підприємства зроблено висновок про незадовільний фінансовий стан, запропоновано конкретні напрями його покращення.

**ПІДПРИЄМСТВО, ДІАГНОСТИКА, ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ,
ФІНАНСОВИЙ СТАН, НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ**

Навчально-методичне видання

Ігнашкіна Тетяна Борисівна

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА

Навчально-методичні рекомендації
до вивчення вибіркової дисципліни загального каталогу
(магістерський рівень)

Електронне видання

Експертний висновок склала д-р екон. наук, проф. Світлана Довбня

Зареєстровано НМВ УДУНТ (№ 799 від 20.11.2024)

Комп'ютерна верстка Т. Б. Ігнашкіна

Формат 60x84 _{1/16}. Ум. друк. арк. 2,21. Обл.-вид. арк. 1,61.

Зам. № 120

Видавець: Український державний університет науки і технологій
вул. Лазаряна, 2, ауд. 2216, м. Дніпро, 49010.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7709 від 14.12.2022